

JANNE NACCI TRANBERG
TOIMITTANUT RAMI MÄKINEN

PAHAN ARKKI- TEHDIT

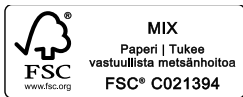
TOSIKERTOMUS HELSINGIN
ALAMAAILMASTA

CRIME
TIME

PAHAN ARKKI- TEHDIT

TOSIKERTOMUS HELSINGIN
ALAMAAILMASTA

Ensimmäinen painos

Copyright © Janne Nacci Tranberg,
Rami Mäkinen ja Docendo 2025
CrimeTime-kirjat julkaisee Docendo
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kansi: Jarkko Lemetyinen / Katse Design
Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN: 978-952-850-354-5

Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@docendo.fi

SISÄLLYS

Esipuhe	7
1. Todellinen ystävä	9
2. Nahkatakkipaajat	21
3. Poliisi perheen kimpussa	33
4. Joukkopako vankilasta	68
5. Metsäkätö	91
6. ”Veli Aallas”	103
7. Tuplaryöstö	121
8. Huumekauppias	137
9. Tupakoinnin vaaroja	148
10. Piriä Hollannista	184
11. Aseita Bemarissa	195
12. Muusikko ja narkomaani	211
13. Veljekset kuulusteluissa	219
14. Bud Spencerin näköinen mies	229
15. Miljoonien kohtalo	242
16. Kakolan pirun todistus	263
17. Perheen puolesta	273
18. Se aika ei palaa	284
Jälkisanat	294

ESIPUHE

Pahan arkkitehdit kertoo kahdesta vanhan liiton rikollisesta, jotka ovat persooniltaan toistensa vastakohtat. He molemmat olivat merkittäviä tekijöitä Suomen alamaailmassa. Heidän tarinansa kietoutuu erittäin poikkeuksellisten rikossarjojen ympärille. Tapahtumia on tätä ennen käsitelty julkisuudessa vain hyvin pintapuolisesti ja vain viranomaisten suulla, vajavaisten tietojen pohjalta.

Tämä kirja pureutuu syvälle. Tutkimusten lähtökohtana oli mittava asiakirja-aineisto, tuhansia sivuja poliisin ja tuomioistuinten papereita, mutta alusta lähtien selvää oli, ettei koko totuus löytyisi sieltä. Pitäisi etsiä ensi käden lähteitä kertomaan ne seikat, joita paperille ei koskaan kirjattu.

Mitä syvemmälle tutkimukset etenivät, sitä enemmän vastaan tuli pelonsekaista vaikenemista ja kohteliasta muistamattomuutta. Osalliset eivät olleet halukkaita puhumaan, vaikka tapaukset ovat rikosoikeudellisesti jo vanhentuneita. Tästä saattoi päätellä, millaisten tekijöiden ja tapausten kanssa oltiin tekemisissä.

Sinnikkäällä työllä lähteitä löytyi. Tarinan palaset alkoivat loksahdella paikoilleen. Silti kaikki meni moneen kertaan

uusiksi epätavallisten tiedonhankintaketjujen kautta. Aina kun materiaali oli kammattu läpi niin, että pienimmätkin yksityiskohdat olivat järjestyksessä ja olisi luullut, ettei enempää tietoa löydy, jostain ilmaantui tapahtumat uuteen valoon saattanut kertomus.

Kerta toisensa jälkeen yksityiskohtien tarkistaminen piti aloittaa alusta. Piti verrata uusia tietoja jo olemassa olleisiin ja yrittää siivilöidä tärkeät tosiseikat vuosien varrella haalistuneiden muistikuvien seasta. Etsiä jokaiselle kertomukselle toinen saman muistikuvan vahvistava henkilölähde tai asiakirjamerkintä, vajota jokaisen kysymyksen myötä yhä syvemmälle hyvin poikkeukselliseen tapahtumaketjuun.

Henkilöiden nimet olivat tuttuja pääkaupunkiseudun rikollispiireissä halki vuosikymmenten liikkuneista tarinoista, vanhojen iltapäivälehtien otsikoista tai poliisin esitutkintapöytäkirjoista. Rikollisille kansaneläkeiän saavuttaminen on harvinaista, mutta poikkeuksiakin löytyy.

1. TODELLINEN YSTÄVÄ

Tavallisesti kun Ari Rytkönen tapasi uuden ihmisen, hän esitteli itsensä liikemieheksi. Käsissään hänellä oli ohuet, tummat nahkasormikkaat, joilla hän kanniskeli mustaa kokonahkaista attaseasalkkua.

Kannettavaa puhelinta pidettiin 1990-luvun alussa menestyvän liikemiehen tunnusmerkinä. Niinpä Rytköseltä löytyi Mobira, kulmista pyöristetty ja kantohihnalla varustettu telelaite.

Rytkönen oli isokokoinen, tummapiirteinen mies. Hiukset ja parta olivat syvän tummat, mutta silmät olivat huomiota herättävän siniset.

Ulkoasu oli huoliteltu. Rytkösellä oli englantilaistyylinen pitkä poskiparta ja viikset, leuankärki oli ajeltu. Päällä oli suorat housut, kevyt pusakka ja pitkä vaalea päällystakki. Bogart-mallinen lierihattu ja puolikengät viimeistelivät asun.

Myöhemmin ulkonäkö muuttuisi, kun Rytkönen lähtisi rikostentäyteiselle pakomatkalleen, josta tässä kirjassa kerrotaan. Hän antaisi parran ja hiusten kasvaa vapaasti ja muhkeiksi, jotta ne eivät vastaisi lehdistä esiteltyjä etsintäkuulutuskuvia.

Rytkösellä oli laillinen liikeyritys, siivousfirma. Kohteet olivat liikekiinteistöjä, firma hoiti jopa pankkikonttorien yösiivouksia. Sinänsä kiinnostavaa, että pankit antoivat toimeksiantoja, sillä Rytkönen oli aiemmin niittänyt mainetta kassakaappimiehenä, joka oli murtautunut jopa pankkiholviin.

Niistä hommista hän oli istunut vankilassa edellisellä vuosikymmenellä. Uudelle vuosikymmenelle tultua edessä olisi uusia kujeita.

”Pelätty, pitkämuistinen, pitkävihainen.”

”Yksioikoinen, ehdoton. Pinna paloi herkästi.”

”A. Rytkönen kuului niihin persooniin, joiden katsoin olevan epäterveellistä seuraa.”

Muun muassa tällaisin sanoin kuvailevat Rytköstä tahot, jotka vaikuttivat suomalaisessa alamaailmassa tämän kirjan tapahtumien aikaan.

”Hän oli ammattirikollinen, jo aivan ajatuksiltaan. Pelätty ja kunnioitettu. Ammattirikollisena toimiminen oli nimenomaan asenteesta kiinni. Rytkösellä oli se asenne”, kuvailee yksi 1990-luvun pelätyimmistä suomalaisista rikollisista entistä kollegaansa tämän kirjan tekijälle.

”Yhdet puheet – toiminnan mies”, sanoo toinen alamaailman lähde, joka oli Rytkösen rikoskumppani.

Rytkösen luonteeseen kuului kuitenkin myös horjumaton lojaalius ja perhekeskeisyys, hän seiso i omiensa puolella loppuun asti. Tämän kirjan selvitystyössä kävi ilmi, kuinka suuria riskejä Rytkönen oli valmis ottamaan lähimpiensä puolesta.

Aloitamme tapahtumasarjan purkamisen tammikuusta 1992. Silloin Rytkösen pelättyihin luonteenpiirteisiin pääsi

tutustumaan Timo, helsinkiläinen taparikollinen ja amfetamiinin käyttäjä.

Timon kotipuhelin soi lauantain ja sunnuntain välisenä yönä. Oli 4. tammikuuta 1992 ja kello oli 23.50. Puhelu kesti vain hetken. Timo sulki lankapuhelimen luurin ja ilmoitti vaimolleen, että hän lähtee käymään pikaisesti läheisellä huoltoasemalla. Hän ei kertonut syytä lähdölleen.

Vaimo Tarja kertoi myöhemmin poliisille, että hän oli odotellut Timoa takaisin suunnilleen aamukolmeen asti. Kun miestä ei ollut kuulunut takaisin, oli hän mennyt nukkumaan.

Ulkona tiputteli räntää, lämpötila Pohjois-Helsingissä oli asteen verran plussan puolella. Ympäri vuorokauden auki olleen Pukinmäen Esson ulkopuolella oli jonkin verran ihmisiä, ja sisällä asiakkaita riitti lähes jokaiseen pöytään.

Timo saapui jalkaisin Esson pihalle. Huoltoaseman parkialueella mittarikentän vieressä seisoj japanilaisvalmisteen henkilöauto, punainen Nissan Bluebird. Auton kyydissä istui useampi ihminen. Heidän katseensa seurasivat laihaa nelikymppistä miestä.

Yksi miehistä nousi autosta ja tuli Timon luo heti, kun tämä saapui pihalle. Timo tunsi tummahiuksisen miehen, joka oli hyvin tuttu hahmo rikollispiireissä. Mies oli nimeltään Ari Rytönen, eikä hänen ilmestymisensä näköpiiriin yleensä tarkoittanut hyviä uutisia.

Ei tälläkään kertaa. Rytönen painoi aseensa kiinni Timon kylkeen.

”Kävele tuohon viereiseen autoon tai ammun sinut siihen paikkaan”, Rytönen komensi.

Henkilöautossa kuljettajana istui nainen, joka alamaailmassa tunnettiin nimellä Kreivitär. Nainen oli Ari Rytkösen vaimo, jolla oli miehensä tavoin vahvat kytkökset helsinkiläisiin rikollispiireihin.

Pariskunta oli ollut pitkään naimisissa. Pohjois-Savosta Maaningasta alkuaan lähtöisin ollut Rytkönen oli tavannut puolisonsa 1970-luvun alkupuoliskolla. Kreivitär oli kotoisin Helsingin maalaiskunnasta eli nykyisen Vantaan alueelta. Heidät oli vihitty 29. marraskuuta 1974. Avioliitto oli kummallekin ensimmäinen.

Toisella etupenkillä istui vanhempi mies, jota habituksen perusteella kutsuttiin toisinaan Papaksi, mutta useimmilla oli tapana puhutella häntä lempinimellä Lipis. Käytämme hänestä tässä kirjassa jälkimmäistä nimeä. Hän oli ammattirikollinen, vanhan liiton mies, jo iäkkäämpää kaartia. Lipikseltä löytyi taustaa omaisuusrikospuolelta, hän oli kassakaappimies.

Autoon pakotettu Timo ei ollut olemukseltaan järin reippaassa kunnossa. ”Mies oli erityisen laiha ja kuoppaposkinen, tukka likainen ja koko olemus räjähtäneen näköinen”, kuvaili Lipis, kun häntä myöhemmin kuulusteltiin tapahtumista.

Timo ilmoitti virallisissa yhteyksissä ammatikseen liikkeenharjoittaja, mutta on jäänyt epäselväksi, millaista liiketoimintaa hän harjoitti. Ainakaan kirjaan haastateltujen aikainen tuttu ei muista, että miehellä olisi ollut mitään kovin vakavasti otettavaa yritystoimintaa. Ei liene varteenotettavaa epäilystä siitä, että pääasiallinen toimiala oli amfetamiinikauppa Pukinmäen luukusta.

Luultavasti bisneksen fokus oli aineen nauttimisessa. Timo oli papin poika, mutta ensimmäisen huumerikostuomionsa hän oli saanut jo parikymppisenä. Sen jälkeen hän

oli syyllystynyt varastetun tavaran kätkemiseen, varkauksiin, huumausainerikoksiin ja muihin pikkurikoksiin, joita nar-komaanit tyypillisesti tekevät. Isoista jutuista hänellä ei ollut tuomioita. Timo oli aikalaislähteiden mukaan velkaantunut, koska oli hankkinut piriä piuhalle, eikä maksupuoli ollut sujunut suunnitellusti.

Nyt tilanne oli se, että Timo istui takapenkillä pistooli kyl-jessä kiinni. Pyssyä pideltyt Rytkönen asettui hänen oikealle puolelleen. Vasemmalla puolella kuljettajan takana istui Pas-toriksi kutsuttu mies, Rytkösen käskyläinen. Laajentuneet pupillit paljastivat Pastorin valvoneen. Hänen vieressään takaistuimella Timoa tuijotti iso Aki-niminen dobermanni suu auki.

Tilanne auton sisällä oli kireä. Rytkönen korotti ääntään ja tivasi, mistä hän löytäisi amfetamiinin tukkukauppiaan, jonka aineita Rytkönen oletti Timon diilaavan. ”Jonkun henkilön etsimisestä oli ollut autossa puhetta”, kertoi Lipis myöhemmin poliisille.

Pikainen visiitti Pukinmäen Essolla oli saanut käänteän, jota Timo ei ollut osannut odottaa. Kreivitär käynnisti auton ja suunnisti Kehä ykköstä Lahdentielle. Sieltä hän jatkoi kohti Korson Mikkolaa, jossa Rytköset asuivat Marsinkujalla.

Kreivitär ja Lipis nousivat pois autosta, kun päästiin perille talon pihaan. Autoon jäi kolme miestä ja koira: Timo, Rytkö-nen, Pastori ja dobermanni Aki. Rytkönen siirtyi kuljettajan paikalle ja koira hyppäsi etupenkille isäntänsä viereen.

Takapenkillä Pastori otti esille viidakkoveitsen kaltaisen ison puukon, jonka hän laittoi Timon rintakehän alle, kiinni kylkiluihin. Veitsi painui läpi päällysvaatteista kyljen ihoon saakka. Rytkönen ja Pastori kertoivat Timolle, että hänet

syötetään koiralle ja että nyt oltiin menossa haudankaivuu-
hommiin.

Auton nokka osoitti kohti Sipoota. Pastori sanoi, että
matka on ”pyhä kyyti”. Ilmaisun sisältö ei Timolle auennut.
Pastori piti koko ajan puukkoa kiinni hänen ihossaan.

Myöhemmin poliisin kuulustelussa Timo kutsui Rytkösen ja
Pastorin puheita ”käsittämättömän sairaksi” jutuiksi. ”En todel-
lakaan oikein päässyt perille mistä oli kysymys”, hän muisteli.

Miehet ajoivat Korsosta tietä 152 Sipoon suuntaan. Matka
jatkuu pienempiä teitä, kunnes päästiin Sipoon Koukkusuon
maastoon asumattomalle korpialueelle, josta lähimpään asu-
tukseen oli linnuntietä yli kilometri. Siellä erään metsäauto-
tien päässä Timo revittiin autosta ulos.

Aseistautuneet miehet käskivät Timon kävellä syvem-
mälle metsään, jossa hänet kahlittiin käsiraudoilla puuhun.
Oltiin syvällä pimeässä umpimetsässä keskellä yötä, yli vii-
denkymmenen metrin päässä kapealta polulta, jota pitkin he
olivat paikalle tarponeet.

Miehet kiinnittivät Timon paksuun koivuun käsistä, jotka
he vetivät selän taakse puun ympäri ja kahlitsivat toisiinsa
käsiraudoilla. On ehkä turha kysyä, kuulustelivatko he vangit-
tua miestä. Tilanteessa, jossa henkilö on kahlittuna puuhun
keskellä korpea, jokainen kysymys tuntuu kuulustelulta.

Rytkönen löi Timoa päähän kerran. Sitten hän käski Pas-
torin leikata vasemman käden pikkusormen irti.

Pastori teki työtä käskettyä ja alkoi leikata pikkurillia puuta
vasten. Pimeässä viereisistä sormista lähti vahingossa osia
mukaan: pikkurillin viereisestä nimettömästä katkesi jänne ja
keskisormesta irtosi päästä pala. Valitusoikeutta toimenpiteestä
ei ollut.

”Tässä vaiheessa minulla ei ollut mitään tajua, mistä oli kysymys”, Timo väitti myöhemmin.

Rytkönen käveli takaisin autolle. Pastori jatkoi operaation loppuun ja seurasi Rytköstä autolle. ”En muista irtosiko sormi kokonaan kerralla vai ei. Joka tapauksessa sormi jäi metsään puun luokse minun jäljiltä”, Pastori kertoi.

Verta vuotanut ja puuhun kahlittu liikkeenharjoittaja jäi metsään. Hän kuuli, kuinka auto käynnistyi ja ajoi pois. Tuli täysin hiljaista. Irti leikatussa sormentyngässä säteili kipu. Ilman lämpötila laski nolnaan, ja taivaalta alkoi tiputella hiljalleen räntää.

Säälimättömät kidnappaajat palasivat metsään hakemaan käsiraudoilla puuhun kiinnitetyn vankinsa vasta aamulla, kun alkoi tulla valoisaa. Ilman lämpötila oli yöllä pudonnut melkein pakkasen puolelle. Lähes kymmenen metriä sekunnissa puhaltanut länsituuli tunki syvälle metsän puiden lomaan.

Epäselväksi on jäänyt millä konstilla Rytkönen ja Pastori tulivat takaisin metsään. Pastori muisteli, ettei heillä ollut autoa mukana, mutta tuskin he koko matkaa Helsingistä Sipooseen kävelivät.

Miehillä tuntui olevan kiire. He joutuivat harhailemaan maastossa jonkin aikaa ennen kuin löysivät räntäsateessa seisseen uhrinsa. Timo pystyi hädin tuskin puhumaan. Jos uhri olisi jätetty metsään, olisi hän ennen pitkää kuollut.

Rytkösellä oli mukanaan kirves tai vastaava väline, jolla hän löi käsirautojen ketjun poikki puun takaa. Raudat jäivät ranteisiin. Timo sopersi, että ”täytyy istua, täytyy istua” ja lysi maahan. Miehen jalat eivät pitäneet lainkaan.

”Hän oli kutakuinkin sellaisessa kunnossa, että pystyi puhumaan”, analysoi Pastori jälkikäteen poliisille tilannetta metsässä. Tosin hän tarkensi heti perään, että ”sellainen muistikuva minulle on jäänyt, ja muistikuva ei ole kovin tarkka.”

Aluksi miehet yrittivät taluttaa Timoa metsässä, mutta kun se ei oikein ottanut onnistuakseen, Pastori nosti laihan, sokissa olleen ja liikuntakyvyttömän miehen selkäänsä.

Metsästä he kävelivät isommalle tielle päin. Pastori kantoi Timoa selässään koko matkan. ”Kantomatkaa saattoi olla 5–6 kilometriä, kun harhailin, että osuin tielle”, hän kertoi. ”En muista, oliko valoisaa vai ei.”

Kertomus metsästä lähtemisestä oli yhtä epäselvä kuin aamuinen metsään tulo oli ollut. Lausunto kuvastaa parhaiten ehkä Pastorin omaa sekavuustilaa. Oli miten oli, päästyään isolle tielle miehet pysäyttivät ohii ajaneen pakettiauton, jolla oli liikkeellä vanhempi pariskunta. Pastori muisti jälkepäin yksityiskohtana, että autossa oli liukuovi sivulla.

Pariskunta vei Rytkösen, Pastorin ja Timon läheiselle huoltoasemalle, jossa sattumalta oli tilataksi tankkaamassa. Seurue puhutti itselleen lennosta jatkokyydin. Rytkönen ja Pastori käskivät nuorehkoa taksikuskia ajamaan Säterintielle Pukinmäkeen Timon asunnolle, josta tämä oli lähtenyt liikkeelle öisen puhelinoiton takia.

Vaikka Pastorin kertomuksen tarkkuudesta voi herätä epäilyksiä, yön puuhun kahlittuna viettänyt Timo muisti tapahtumat pääpiirteittäin samalla tavalla. Timon kertomuksessa hänen jalkansa olivat yhtä lailla toimimattomat niin, että hänet piti kantaa pitkin metsätietä lähimpään taloon.

Hänen versiossaan ei kuitenkaan ollut huoltoasemaa eikä tankkaamassa ollutta taksikuskia vaan asuintalo, josta taksi

saatiin tilattua. Sillä ajettiin Säterintielle. ”Itse olin verenhukasta sokissa”, Timo kertoi.

Myös loppumatkan tahtuminen Sipoosta Pukinmäkeen erosi Timolla hieman Pastorin kertomuksesta. Timo kertoi antaneensa ajo-ohjeita matkan edetessä, koska sipoolainen taksinkuljettaja ei ilmeisesti tuntenut Pohjois-Helsinkiä kovinkaan hyvin.

Perillä Säterintien kerrostalon pihalla Rytkönen ja Timo menivät sisälle, kun Pastori jäi ulos odottamaan. Asunnossa Rytkönen avasi Timolta raudat ranteista käsirautojen avaimella, joka oli Timon omassa avainnipussa. Irrotetut raudat Rytkönen heitti roskikseen. Hän komensi Timon suihkuun peseytymään ja vaihtamaan puhtaat vaatteet yllensä.

Kerrostalon pihalla Pastori kyllästyi odotteluun ja lähti katsomaan, mikä kestää. Hänellä ei ollut tietoa missä huoneistossa Timo asui, mutta ovi kerrallaan läpi käymällä oikea huoneisto löytyi.

Asunnosta Pastori löysi sekalaisen seurakunnan. Rytkösen ja Timon lisäksi olohuoneessa oli hänen entuudestaan tuntemansa 40-vuotias itähelsinkiläinen amfetamiinin käyttäjä Jokke. Makuuhuoneessa oli Timon puoliso Tarja.

Asunnossa oli myös lapsi. ”Lapsen ääniä kuului jostakin muusta huoneesta”, kertoi Pastori, muttei osannut sen tarkemmin tätä asiaa valaista. Hän itse ei lasta nähnyt.

Puksun piriluukku ei varmasti antanut lapsen elämälle parhaita mahdollisia lähtökohtia. Makuuhuoneessa äitinsä kanssa ollut tyttö oli alle kouluikäinen. Tarja oli saanut lapsen edellisestä suhteestaan: olohuoneessa oleillut Jokke oli hänen entinen puolisonsa ja lapsen isä.

Tarja muisteli myöhemmin, että hänen miehensä Timo palasi kotiin sunnuntaina ennen puoltapäivää. Tarja oli ollut makuuhuoneessa ja kuullut puoliuunessa vieraan henkilön puhetta olohuoneesta tai keittiöstä. Tuntematon miesääni oli sanonut toisaalla asunnossa, että ”sitten mennään Matin kanssa juomaan kahvit.”

Tarja kuunteli sängyssä maaten, mutta ei tunnistanut puhujan ääntä. Nimen Matti hän sen sijaan tunnisti. Sen niminen oli suuri amfetamiinin tukkukauppias, jonka piriä hänen miehensä myi.

”Kun Timo tuli herättämään minut, näin että hänellä oli nenä ja poski turvoksissa. Lisäksi molemmat kädet olivat paketissa”, vaimo kertoi kuulusteluissa.

Timon käsiin oli kääritty asunnossa jotakin kangasta estämään verenvuotoa. Tarja kysyi mieheltään mitä tämä oikein oli tehnyt. Timo vastasi, että hän ei ollut tehnyt mitään, hänelle oli tehty erinäisiä asioita.

”Äläkä koskaan kysele asiasta enempää”, Timo evästi vaimoaan.

Vaimo pukeutui ja meni olohuoneen sohvalle istumaan lapsen kanssa. Sieltä hän näki peilin kautta eteiseen, jossa Timon kanssa jutteli hänelle tuntematon tummahiuksinen mies.

Hetken kuluttua tummahiuksinen mies tuli olohuoneeseen ja sanoi naiselle jotain perheen pyhydestä ja siitä, että nyt Timo lähtee ”todellisen ystävän” kanssa liikenteeseen. Timo tuotaisiin parin tunnin päästä takaisin, mies lupasi.

Tummahiuksinen mies oli Ari Rytönen – tuo ”todellinen ystävä”.

Pukinmäkeen ilmestyivät myös Lipis ja Kreivitär. He tulivat hakemaan Rytöstä, koska tarkoitus oli mennä Sörkan

vankilaan tapaamaan yhteistä kaveria. Kreivitär jäi pihalle odottamaan, kun Lipis meni asuntoon. Heti eteisessä Lipis näki, etteivät asiat olleet hyvällä mallilla.

”Asunnossa olivat Jokke, tämän neljävuotias tytär, Rytkönen ja edellisyönä autossa tapaamani mies”, Lipis kertoi. ”Kaikki olivat sekaisin, eritoten kolmas mies. Tällä oli jotkut tupot käärittynä käsien tai sormien peitoksi.”

Toiminta kämpässä oli sen verran sekavaa, että Lipis näki parhaaksi poistua. Hän kertoi poliisille vain käyneensä keittiössä ja kääntyneensä takaisin saman tien.

Kun Timo oli saatu siistittyä asunnolla jollakin tavalla inhimilliseen kuntoon, lähtivät Rytkönen ja Pastori kuljettamaan häntä paikattavaksi. Ensimmäinen pysäkki oli Hakaniemen lääkäriasema, joka sijaitsi Ympyrätalossa.

Sormen vamma oli sen verran vakava, että Ympyrätalon päivystyksestä heidän käskettiin mennä Marian sairaalaan, joka sijaitsi Kampissa. Alustavien tutkimusten jälkeen heidät ohjattiin sieltä edelleen Malmin sairaalaan.

Pastori oli Timon mukana koko ajan, ettei liikkeenharjoittajalle tulisi mieleen alkaa puhua tyhmyyksiä, toisin sanottuna vasikoida tekijöitä kenellekään sairaalassa. Rytkönen odotti autossa eikä tullut sisälle hoitopaikkoihin.

Malmilla kaksikko vain jätti Timon sairaalan ovelle ja lähti tiehensä.

Sillä välin Pukinmäessä vaimo oli alkanut huolestua. Pari tuntia oli kulunut, eikä aviomiestä näkynyt. Sitten Timo soitti. Hän kertoi, että häneltä puuttui pikkusormi kokonaan ja että hän oli Malmin sairaalassa.

Sen enempää Timo ei avannut tapahtumia vaimolleen. Hän ei sanonut, missä sormi oli irronnut. Hän totesi vain,

että tapahtuneen suhteen ”ei tarvinnut pelätä”. Vammojensa vakavuuden vuoksi Timo joutui jäämään vuodeosastolle.

Pari päivää myöhemmin Pastori, Rytkönen ja Lipis palasivat Malmin sairaalaan vierailulle potilaan luo, pahat mielessä. He esiintyivät sovinnollisina, jopa ystävinä, ja yrittivät saada Timon sopimaan tapaamisen Matin kanssa. Kyse oli luonnollisesti samasta Matista, josta oli ollut puhetta jo aiemmin Sipoon metsässä ja Pukinmäen asunnolla.

Timo epäili vahvasti, että miesten ainoana ajatuksena oli järjestää Matille ansa ja napata tämä kiinni. Epäily ei ollut välttämättä perusteeton. Rytkösellä oli selvästikin jäänyt jotakin hampaankoloon Matin kanssa.

Timo onnistui selittelemään itsensä ulos tilanteesta niin, ettei hänen tarvinnut järjestää tapaamista. Ei hän olisi tuolaista tempua Matille edes halunnut tehdä. Matti oli Timon ylämies eli amfetamiinin toimittaja.

”Kerroin tapauksesta Matille, eikä minulle tullut mieleenkään järjestää ansaa”, Timo kertoi myöhemmin.

2. NAHKATAKKIKAUPPIAAT

Pääkaupunkiseudulla oli alkuvuodesta 1992 tutkinnassa laaja amfetamiinijuttu, jossa poliisi otti kiinni useampia ihmisiä. Liikkeenharjoittaja Timo oli yksi kiinniotetuista. Hänen törkeä pahoinpitelynsä Sipoon metsässä alkoi selvitä huumerikoskokonaisuuden esitutinnan aikana.

Itä- ja Pohjois-Helsingin piriakauppa pyöri 1990-luvun alkupuolella vahvasti Myllypuron, Kontulan, Vesalan, Pukinmäen, Malmin sekä Itäkeskuksen ja Puotinharjun alueilla. Samoilla seuduilla päivystivät luonnollisesti ataripoliisit.

”Atari” tuli sanoista ammatti- ja taparikollisuus. Se oli epävirallinen nimitys tiedustelutyötä tehneille poliiseille. Ataripoliisien erityisen kiinnostuksen kohteena oli huumarikollisuus. Heidän tutkintamenetelmänsä liikkuvat usein harmaalla alueella: he tekivät valeostoja ja harjoittivat peitetoimintaa ja muuta salaista tiedonhankintaa paljon ennen kuin sellaisesta säädettiin laissa.

Koska säännöksiä ei tuohon aikaan ollut, pelikenttä oli vapaa ja vain mielikuvitus rajana. Nykypäivänä ataripoliisien lähimmät vastineet työskentelevät järjestäytyneen rikollisuuden torjuntatehtävissä tai rikostiedustelussa. Erona

entiseen on se, että tänä päivänä valeostoihin, peitetoinintaan ja muuhun poikkeukselliseen tiedonhankintaan poliisi joutuu hakemaan luvat, usein tuomioistuimelta.

Ataripoliisien tiedot alamaailmasta olivat kattavat. Ne koskivat laajaa kirjoa henkilöitä katutason toimijoista aina huumejuttujen ylämiehiin saakka. Useimmiten tiedot oli rekisteröity vain heidän omalle kovalevyllään – eli päähän, muistin varaan. Tiedot perustuivat kadulla tehtyihin havaintoihin, tarkkailuun ja puhutuksiin. Ei ollut kaduilla suuri salaisuus, että atariryhmä pyöritti melkoista vinkkimiesten sirkusta alamaailman liepeillä. Ataripoliisit eivät halunneet paljastaa omia vasikoitaan edes toisille poliiseille.

Isoa amfetamiinijuttua tutkittiin Vantaan nimismiespiirin Itä-Uudenmaan tutkintatoimistossa. Eräs jutussa kuultu henkilö mainitsi off the record kuulustelijalle tapauksesta, joka oli kuulemma sattunut heti vuodenvaihteen jälkeen. Itä-Helsingissä puhuttiin mafiatyylisestä kidutuksesta ja siitä, että Ari Rytkösen dobermannille olisi kuulemma syötetty ihmislihaa.

Alamaailman tekijät tunsivat Ari Rytkösen vaarallisena rikollisena, joka ei jättänyt asioita puheasteelle. Hän oli hyvin ehdoton luonne. ”Yhdet puheet” -asenne karsi ympäriltä porukkaa, jos Rytkönen koki, että alun perin sovittua oli venytetty. Häntä pidettiin pitkävihaisena ja arvaamattomana miehenä, jolla oli lyhyt pinna.

Ataripoliiseilla oli keinot puristaa tietoja ulos pirinisteistä. Rikostutkija Anttonen ei ollut poikkeus säännöstä. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun hän kuuli ihmislihan syöttämisestä, mutta hän piti kertomusta jollakin tavalla uskottavana. Kertoja oli nimittäin niin tosissaan, että oli hyvin lähellä antaa

”Hän oli ammattirikollinen, jo aivan ajatuksiltaan. Pelätty ja kunnioitettu. Ammattirikollisena toimiminen oli nimenomaan asenteesta kiinni. Hänellä oli se asenne.”

He olivat kaksi täysin erilaista persoonaa. Toinen oli Suomen suurimpia amfetamiinin tukkukauppiaita, A1-tason rosvo, kuten huumepoliisi häntä kutsui. Toinen oli pelätty tekijämies, joka järjesti kovien rikollisten joukkopaon vankilasta ja toteutti pakomatallaan häikäilemättömän ryöstösarjan. Molempia yhdisti kiinnostus rahaan.

Tekijöiden perässä olleet ataripoliisit hankkivat tietoja vinkkimiehiltään. Näytti kuitenkin siltä, että ovelat rikolliset olivat aina askeleen edellä. Kertomus kiertyy rikosten arkkitehteinä toimineiden päähenkilöiden ja näiden lähimpien ihmisten ympärille. Perheestä pidettiin huolta, ilmiantajista ei.

Pahan arkkitehdit on tositarina rikollisten maailmasta. Kirja perustuu ainutlaatuiseen haastattelumateriaaliin Suomen alamaailman tekijöiltä ja muilta lähteiltä.

Janne Tranberg (s. 1974) on entinen ammattirikollinen ja nykyinen menestyskirjailija. Tämä on hänen viides kirjansa.
Rami Mäkinen (s. 1971) on kokenut rikostoimittaja ja -kirjailija.

9 789528 503545

KL 99.1
ISBN 978-952-850-354-5

DOCENDO

www.docendo.fi

Kirjallijakuva: Petri Mast
Kansi: Jarkko Lemetyinen